VIKIPEEDIA

Udi keel

Udi keel (udi keeles *udin muz*) on Nahhi-Dagestani keelte Kagu-Dagestani rühma kuuluv Kaukaasia keel, mida kõnelevad udid peamiselt Aserbaidžaanis Nici külas. Enne Mägi-Karabahhi konflikti elas suur udide kogukond ka Vartašeni (Oğuzi) linnas, kuid suurem osa neist oli sunnitud põgenema Armeeniasse ja Venemaale. Udi keelt räägitakse ka Gruusias Zinobiani (Oktomberi) külas. Venemaal loendati 2002. aastal 2266 udi keele rääkijat.

udi keel (udin muz)	
Kõneldakse	Aserbaidžaanis, Venemaal, Gruusias, Armeenias
Kokku kõnelejaid	6200[1]
Keelesugulus	nahhi-Dagestani keeled Dagestani keeled Kagu-Dagestani keeled **udi keel**
Keelekoodid	
ISO 639-3	udi

Udi keel on üks vanimaid Kaukaasias dokumenteeritud keeli. Selle varasem arengujärk oli albaani keel, mida kõneldi laialdaselt Kaukaasia Albaania kuningriigis 8. sajandini ja mille kirjalikke mälestisi on leitud pealiskirjadest ja palimpsestidest.[2][3] Udi keel säilis vaid ristiusku jäänud udidel, moslemiteks hakanud udid läksid üle aserbaidžaani keelele ja sulandusid sajandite jooksul aserbaidžaanide hulka.

Udi keele kõnelejate asuala Kaukaasia kaardil (15)

Udi keelt peetakse dagestani keeltest kõige arhailisemaks. Udi keeles eristatakse kaht murret: Vartašeni ja Nidži murret.

Tänapäeval on udi keele jaoks loodud mitu erinevat tähestikku, Venemaal kirillitsal põhinev ja Aserbaidžaanis ladina kirjal põhinev.

Sisukord

Udi keele tähestikud
Fonoloogia
Süntaks
Viited
Välislingid

Udi keele tähestikud

<table>
<tr><th>Kirillitsa 1888</th><th>Kirillitsa 1974</th><th>Kirillitsa 2013</th><th>Ladina 1934</th><th>Ladina 1994</th><th>Ladina 2010</th></tr>
<tr><td colspan="3">А а</td><td colspan="3">A a</td></tr>
<tr><td colspan="3">Б б</td><td colspan="3">B b</td></tr>
<tr><td>Џ џ</td><td colspan="2">Дж дж</td><td>Ç ç</td><td colspan="2">C c</td></tr>
<tr><td>-</td><td>ДжӀ джӀ</td><td>Джъ джъ</td><td>Dʒ dʒ</td><td>CI cI</td><td>Č č</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ч ч</td><td>Ч̡ ч̡</td><td>Č č</td><td>Ç ç</td></tr>
<tr><td>-</td><td colspan="2">Чъ чъ</td><td>Ꝑ̡ ꝑ̡</td><td>ÇI çI</td><td>Ç̌ ç̌</td></tr>
<tr><td>-</td><td>Ӌ ӌ</td><td>Ч’ъ ч’ъ</td><td>Ꝑ ꝑ</td><td>Съ съ</td><td>Č' č'</td></tr>
<tr><td>Ч́ ч́</td><td>ЧӀ чӀ</td><td>Ч' ч'</td><td>C c</td><td>CI cI</td><td>C' c'</td></tr>
<tr><td colspan="3">Д д</td><td colspan="3">D d</td></tr>
<tr><td colspan="3">Е е</td><td colspan="3">E e</td></tr>
<tr><td>Ė ė</td><td>Еъ еъ</td><td>Эъ эъ</td><td>Ħe ħe</td><td>Eъ eъ</td><td>Ĕ ĕ</td></tr>
<tr><td>Ӓ ӓ</td><td colspan="2">Аь аь</td><td colspan="3">Ə ə</td></tr>
<tr><td>Ȧ ȧ</td><td colspan="2">Аъ аъ</td><td>Ħa ħa</td><td>Əъ əъ</td><td>Ə̆ ə̆</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ф ф</td><td colspan="3">F f</td></tr>
<tr><td>-</td><td>Ҟ ҟ</td><td>Г г</td><td colspan="3">G g</td></tr>
<tr><td colspan="3">Г г</td><td colspan="3">G g</td></tr>
<tr><td>Ҕ ҕ</td><td colspan="2">Гъ гъ</td><td>Ƣ ƣ</td><td colspan="2">Ğ ğ</td></tr>
<tr><td>Һ һ</td><td colspan="2">Гь гь</td><td colspan="3">H h</td></tr>
<tr><td colspan="3">Х х</td><td colspan="3">X x</td></tr>
<tr><td>І і</td><td colspan="2">И и</td><td>I i</td><td colspan="2">İ i</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ы ы</td><td colspan="2">Ь ь</td><td>I ı</td></tr>
<tr><td>Ы̇ ы̇</td><td>Ыъ ыъ</td><td>Иъ иъ</td><td>Ħь ħь</td><td>Ьъ ьъ</td><td>Ĭ ĭ</td></tr>
<tr><td>-</td><td colspan="2">Иъ иъ</td><td>Ħь ħь</td><td>Iъ ıъ</td><td>Ĭ ĭ</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ж ж</td><td>Ƶ ƶ</td><td colspan="2">J j</td></tr>
<tr><td>Ӂ ӂ</td><td>ЖӀ жӀ</td><td>Жъ жъ</td><td>Ʒ ʒ</td><td>JI jI</td><td>J̌ ǰ</td></tr>
<tr><td>К̔ к̔</td><td colspan="2">К к</td><td>Ķ ķ</td><td colspan="2">K k</td></tr>
<tr><td>К к</td><td>КӀ кӀ</td><td>К' к'</td><td>K k</td><td>Q q</td><td>K' k'</td></tr>
<tr><td>К̔ k̔</td><td colspan="2">Хъ хъ</td><td>Q̧ q̧</td><td>Xъ xъ</td><td>Q q</td></tr>
<tr><td>K k</td><td colspan="2">Къ къ</td><td>Q q</td><td>Kъ kъ</td><td>Q' q'</td></tr>
<tr><td colspan="3">Л л</td><td colspan="3">L l</td></tr>
<tr><td colspan="3">М м</td><td colspan="3">M m</td></tr>
<tr><td colspan="3">Н н</td><td colspan="3">N n</td></tr>
<tr><td colspan="3">О о</td><td colspan="3">O o</td></tr>
<tr><td>Ӧ ӧ</td><td colspan="2">Оь оь</td><td>Ɵ ɵ</td><td colspan="2">Ö ö</td></tr>
<tr><td>О̇ о̇</td><td colspan="2">Оъ оъ</td><td>Ħo ħo</td><td>Oъ oъ</td><td>Ŏ ŏ</td></tr>
<tr><td>П́ п́</td><td colspan="2">П п</td><td>Ƥ ƥ</td><td colspan="2">P p</td></tr>
</table>

П п	ПI пI	П' п'	P p	PI pI	P' p'
Р р			R r		
С с			S s		
Ц ц			Ŧ ŧ	Ц ц	Ś ś
Ц́ ц́	ЦI цI	Ц' ц'	Ƭ ƭ	ЦI цI	S' s'
Ш ш			Ş ş		
Ш̆ ш̆	ШI шI	Шъ шъ	ʕ ʃ	ŞI şI	Š š
Т̔ т̔	Т т		Ţ ţ	T t	
Т т	ТI тI	Т' т'	T t	TI tI	T' t'
У у			U u		
Ӱ ӱ	Уь уь		Y y	Ü ü	
У̇ у̇	Уъ уъ		Ħu ħu	Üъ üъ	Ŭ ŭ
В в			V v		
Ĭ ĭ	Й й		J j	Y y	
З з			Z z		
Ʒ ʒ	Дз дз		Dz dz	ZI zI	Z z

Fonoloogia

Udi keeles on 33 konsonantfoneemi ja 7 vokaalfoneemi.[4]

Süntaks

Udi keel on SOV-keel.[4]

Viited

1. https://www.ethnologue.com/language/udi
2. http://azer.com/aiweb/categories/magazine/ai113_folder/113_articles/113_zaza_udi_language.html
3. http://titus.fkidg1.uni-frankfurt.de/personal/manana/udi/udisch.htm
4. http://phonotactics.anu.edu.au/qtp/?db=wphon-latest

Välislingid

- Ethnologue, Languages of the World: Udi (https://www.ethnologue.com/language/udi) (inglise keeles)

Vikisõnastiku kategooria: **Udi keel**

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Udi_keel&oldid=5287209"

Selle lehekülje viimane muutmine: 21:47, 20. aprill 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.